

PAUL PETRESCU, CREAȚIA PLASTICĂ ȚĂRĂNEASCĂ

Editura Meridiane, București, 1976, 67 p., 190 foto.

În ultimii ani s-a petrecut o adevărată explozie editorială de carte de etnografie și artă populară. Aceste lucrări, așteptate și aplaudate deopotrivă de către specialiști cît și de marea masă a cititorilor, oglindesc înseși preocupările și stadiul avansat al cercetărilor din țara noastră în acest domeniu. Și este relevant acest proces, pentru importanța care se acordă în țara noastră studierii culturii materiale și spirituale a poporului nostru, ca document al permanenței și trăinicieii noastre.

Cercetător neobosit al artei populare, scriitor fecund și autor a numeroase volume și studii, dr. Paul Petrescu a publicat în acești ani două cărți de sinteză, valoroase și reale modele de abordare și concepție asupra artei populare, „Motive decorative celebre“ (Ed. Meridiane, 1971) și „Arhitectura țărănească de lemn din România“ (Ed. Meridiane, 1974). Acestora li s-a adăugat, recent, noua carte, „Creația plastică țărănească“.

Din primele pagini ale acestei cărți, dr. Paul Petrescu definește esența artei populare românești, crescută dintr-o „tradiție bogată, avîndu-și rădăcinile în marele spațiu civilizat al traco-iliro-dacilor, care moșteniseră, la rîndul lor, culturilor neolitice și din epoca bronzului, dezvoltate pe imensul teritoriu de formare al poporului român“, [care] „s-a diversificat neconținut întîlnindu-se de-a lungul timpului cu unele din cele mai importante curente de artă și civilizație din această parte a lumii, în primul rînd cu civilizația greco-romană și cu cea bizantină“, avînd apoi în cursul istoriei „contacte fertile cu arii de cultură ilustre, cum ar fi lumea fabuloasă a Orientului persan și indian, cu lumea occidentală germanică și cu cea a slavilor“.

Complexul ideatic al cărții cuprinde reale repere informaționale și metodologice, pentru orice etnograf și istoric de artă. Și aceste repere nu privesc numai studiul artei populare tradiționale, ci ridică la rang de preocupare majoră studierea mutațiilor petrecute în arta populară, în concertul schimbărilor socio-culturale contemporane.

Cunoscînd creația populară acasă la ea, prin cercetarea directă, nemijlocită în cele peste 80 de zone etnografice ale țării, autorul observă că „vitalitatea ieșită din comun a artei populare românești“ este generată de însăși unitatea culturală a poporului nostru, din toate provinciile

istorice (deopotrivă cu unitatea lingvistică și istorică), manifestată însă într-o mare varietate de forme regionale și zonale.

Depășind stadiul relevărilor descriptiviste, ni se propun căi fascinante în studierea acestui vast domeniu, pe baza cercetării interdisciplinare, privindu-l în același timp ca sistem de comunicare. Autorul subliniază de asemenea interdependența dintre plastica populară și folclorul românesc, ca părțile componente ale aceleiași culturi milenare. Astfel, baladele mioritice sau cele ale jertfei zidirii, cu conținut mitic sau legendar nu fixează în matrița versului numai momente ale vieții unui popor străvechi, ci întocmai ca arta plastică, dețin „configurarea poetică a concepției despre lume și viață”. De aceea, toate categoriile artei populare, născute în spațiul mioritic, al plaiurilor românești sint expresii ale lirismului inefabil, izvorit din adîncurile spirituale ale unui popor viguros și optimist.

Pe de altă parte, autorul ne sesizează caracterul de permanentă actualitate, „modernitate” a artei noastre străvechi, datorat stilizărilor decorative, de floră, faună, sau imagini antropomorfe, într-o viziune originală, excepțională.

Amintind câteva nume, Eminescu, Brâncuși, Țuculescu, din galeria celor care și-au făurit genialitatea la izvorul artei populare, autorul desprinde cu atît mai mult, sarcinile noastre actuale, în procesul de preluare a moștenirii artistice, de tezaurizare în muzee a tot ce încă se mai află risipit, de cercetare și valorificare a marii „lecții de frumusețe pe care a elaborat-o poporul nostru în întregul lui”.

Cu un pătrunzător spirit de înțelegere a trăsăturilor semnificative incifrate în ansamblul structural și decorativ al tuturor componentelor artei populare, autorul remarcă, caracterul sculptural al portului popular românesc (care prin toate piesele vestimentare, subliniază impresia de măreție statuară), subliniază îmbinarea realismului cu stilizarea geometrică a scoarțelor românești, ca rezultat al unei lungi evoluții de civilizație milenară.

Pregnant este urmărit destinul contemporan și perspectivele viitoare ale evoluției populare, exemple fiind alese și din originala pictură țărănească, pe lemn, din Oltenia, specifică monumentelor funerare. Nume cunoscute de pictori și pictorițe, adevărate personalități în lumea satelor, azi, vor intra miine în categoria cuprinzătoare a creației populare anonime. Aceste confluente ale creatorilor populari și mereu vărsările în marele șuvoi comun al artei, conferă trăinicia, permanența și prospețimea ei, mereu înnoită, mereu actuală.

Studiind pictura murală țărănească, de la reușitele decoruri pictate pe casele din nordul Moldovei, cu largi chenare de motive geometrice, desprinse parcă de pe cămășile costumului tradițional, la decorul în relief, de tencuială, vopsit în cele mai diferite culori, în Oltenia, Muntenia și Transilvania, autorul ia atitudine față de arta hibridă a „producătorilor de urît în proporție de masă”, pictura murală cu tablouri idilice de ma-

hala, cu reprezentări impropriei gustului și universului spiritual ozonat, în care încearcă să se infiltreze în ultimele decenii.

Interesantă și de mare actualitate este și concepția asupra sculpturii țărănești în lemn. Acolo unde alții vedeau pînă acum doar decorul de pe suprafețele obiectelor, ciopliturile, creștăturile, inciziile cu fine motive geometrice, dr. P. Petrescu remarcă monumentalitatea în inșiși structurile cioplite cu o destinație inițială utilitară. Alături de ingeniozitatea tehnică, le recunoaște forța lor expresivă, care depășind stricta utilitate, le dă o adevărată funcționalitate estetică. Sînt amintite în acest ordin, alături de sculptura monumentală, arhitecturală, recipientele monoxile, uleele masive scobite în trunchi de copaci, pivele cilindrice ori cu forme orizontale, scaunele și lăzile monoxile etc. De o însemnătate deosebită este și observația autorului că structura și decorul mobilierului țărănesc sînt strîns legate de „modul de viață prin esență sedentar al poporului român”. Viziunea despre frumos a acestui popor se leagă însăși de modul „de a gîndi realitatea și relațiile lucrurilor din realitate”.

Ritmul vieții contemporane, însă, schimbările rapide, socio-culturale sînt reflectate și în același timp determinante ale dinamicii plasticii populare. Fie ceramica utilitară și cea mărunță, (figurine-jucării), cu tradiții în neolitic, azi reprezentînd stadiul tehnic și inovațiile (miniaturi de tractoare, avioane, rachete etc.), fie feroneria populară (integrată arhitecturii, pentru piese de uz gospodăresc sau unelte), ori arta împletirii din paie, nuiele, trestie, coajă, se adaptează și corespund cerințelor și gustului actual, viziunii artistice noi, fiind „o bază fecundă a unei viitoare direcții de artă decorativă modernă”. Și acest domeniu vast al artei populare, arată dr. P. Petrescu, nu trebuie continuat prin reconstituiri forțate, de tip arheologic, ci devenind obiectiv de studiu, deopotrivă, pentru etnografi, istorici de artă, sociologi, urbaniști, arhitecți și ecologi, pentru cei, care preocupați de „environment”, sau „industrial design” — știu prelua, adapta, configura filonul originalității și creativității populare românești.

Acest conținut bogat de idei, cît și excepționala ținută grafică fac din apariția acestei cărți un eveniment editorial de excepție.

M. BOCȘE